

Karhunkaatajia ja laukkureita

Vuonnisen Lettijeffeistä ja tuli Lehtosia ja Lehtisiä Kainuuseen

- Suvun perustaja oli Kasjana Lettijeff ja hänellä oli ainakin kaksi poikaa.

Lettijeffin suku ilmestyi Matti Pöllän mukaan Vuokkiniemen pitäjään viimeistään vuoteen 1695 mennessä Kainuusta. Sukunimi esiintyy Vuokkiniemen vuoden 1890 rippikirjan mukaan pitäjässä vain Vuonnisen kylässä. Sitä käytti tuolloin 109 ihmistä.

Verrattuna Vuonnisen "mahtisukuihin" Malisiin (joita oli 195 henkilöä) ja Kieleväisiin (129 henkilöä) suku oli yllättävän hyvin edustettuna. Kylässä oli tuolloin 637 asukasta. Suvun juurtuneisuudesta kertoo, että sillä on ollut oma vakiintunut, merkittävä paikkansa kylän hautausmaalla "Ruokovaaran puolella, luodekolkassa kujaveräjillä, mistä Tsärkkelän laksove kulkee".

Monet Lettijeffit suomalaistivat nimensä Lehtiseksi tai Lehtosiksi, minkä perusteella voi olettaa, että se on ollut alkuperäinen muoto. Vuonna 1914 Vuonnisessa käynyt Ilmari Kianto kirjoitti muistiin: "Vuonnisessa ollah kaikki Malisia, Kieleväisiä, Tervosia tai Lettosia. Väitöskirjassaan Matti Pöllä pitää Lettosia ja Lehtosia kuitenkin kahtena eri sukuna.

Sukunimelle Lehtonen hän löytää vastineen Kainuun puolelta, jossa vuoden 1678 veroluettelossa Kuhmon Lentuasta mainitaan asuvan Heikki Lehtonen. Sukunimi puuttuu kuitenkin Kainuun asukasluettelosta vuodelta 1695. Kainuuseen Lehtoset lienevät saapuneet Oulun läänin Pyhäjärveltä.

Lettosen suvun perimätiedon mukaan suku olisi tullut Vuonniseen Kuusamos-

ta, mutta Pöllä on löytänyt Lettosia esimerkiksi Suomussalmen Kiannalta. Suku mainitaan Vuonnisessa vuonna 1697.

Setäni Matti Möttösen sukututkimuksesta ja monista kirjallisista lähteistä on ollut mahdollista vetää yhteen tietoja Vuonnisen Lettijeffien vaiheista. Vanhin nimeltä tiedetty suvun edustaja on Kassian (Kasjan) Lettijeff, jolla tiedetään olleen ainakin kaksi poikaa, Huotari (Fedor) sekä Jaakko (Jakov), karhunkaatajia kumpainenkin. Oletettavasti Kassian on syntynyt 1760-luvulla, ja hänen poikansa Kasjanan Huotari 1790-luvun tienoilla.

Aunuksessa opettajana toiminut Simana Ivanovitš Lettijeff muisteli Vienan Karjala-lehdessä 1999 lapsuusaikojaan. - "Muistuaani mejän suvun vainajien

hautarivi oli kesellä kalmistuo. Toattoni näytti kolmie hautua. Tässä on miun toatto Romana, hiän kuoli vuotena 1910, tuossa keskimmaisessä on miun ukko, Kasjanan Huotari hiän oli nimeltäh. Siitä laijimmaisena on miän suvun perusta ja Kasjana."

Kasjanan pojista Jaakon tiedetään kelistäneen neljäkymmentä kontiota ja olleen Lönnrotin laulatettavana. Toisen pojan, Huotarin, karhunkaadosta on säilynyt kuvaus, ja Huotarin poika Romana oli muistelukurkinalla kertoillut, kuinka isänsä oli kaatanut karhun keihäällä.

"Karhukin kaatui, mutta pahasti kävi Huotarillekin. Metsästyskaveri saattoi hänet kotiin. Juuri siihen aikaan Vuonnisessa oli vieras Elias Lönnrot vanhoja lauluja kirjoittelemassa. Rahvas oli kuul-

lut, että hän oli myös lääkäri. Tohtori tuli Huotarin luokse ja ryhtyi auttamaan häntä. Kontio oli repinyt Huotarilta päänahkan. Se riippui riekaleina melkein silmillä. Lönnrotilla ei ollut tapaukseen sopivia lääkkeitä ja Huotari-ukko kuoli haavoihinsa. Verta oli vuotanut paljon. Tämä oli tapahtunut syksyllä 1833."

Huotarin puolisoista ei ole säilynyt tietoa, mutta hänellä tiedetään olleen ainakin pojat Romana, Iivana ja Oleksei. Oleksein tiedetään kuolleen 92-vuotiaana Vuonnisessa, ilmeisesti 1920-luvun alussa, eli hän lienee syntynyt 1820-luvun lopulla, ja Romana on syntynyt 1830-luvun alkuvuosina. Iivanasta ei tietoa kovin paljon ole säilynyt.

Romana Huotarinpoika Lettijeff velteli Vuonnisessa Romanan taloksi kutsuttua paikkaa, joka sijaitsi Tsärkällä, Kuittjärven länsipuolella Tsärkkäläksin rannalla. Tienoolla oli suuri soraharju, joka sittemmin ajettiin pohjaksi Uhtuan maantielle, muisteli Romanan tyttären tytär Olga Tervo.

Romanan vaimoista on säilynyt pelkästään epävarmaa muistitietoa, joiden mukaan Romana olisi ollut naimisissa kolme kertaa. Ensimmäisestä vaimosta tiedetään vain, että hän oli lähtöisin Teppananniemeltä. Toisen vaimon Tatjana Erofevan arveltiin olleen suomalais-sukua ja kolmannesta tiedetään lähinnä, että hän olisi ollut "iäkkäämpi" ja mahdollisesti kotoisin Röhöstä.

Romanan talosta on säilynyt eloisa kertomus, kun Ilmari Kianto kirjoitti Vienan matkastaan mm. Vuonniseen 1906:

"Kymmenkunta uteliasta naamaa oli litistynyt pirtin pieniä ruutuja vasten katsomaan, mikä hiidenhiippa se pihaalle oli porhaltanut ja siinä päästeli petraansa [= poroa] helisevistä valjaisista. Kiipesin ylös pirttiin ja tekasin hyvät päivät. Mutta oitis kummeksuin, ettei vuonnislainenkaan väki ottanut tehdäkseen kirkasta karjalaista vaikutelmaa. Hiisikö mokoman jättäjästaipaleen taakse vienalaiset veret oli sekoittanut? Romanan talossa oli kaksikin emäntää, jotka molemmat olivat syntyisin - Vaasan läänistä. Poikaparvessa tosin porahteli karjalaisleppä, mahdollisesti höysteenä pisarainen 'härmäläistä'. Päätän viime mainitun ilmeen siitä, että yksi pojista minulle jutteli Vuonniskylän 'suuta-asi-oista', viinan ryöstöistä, starssinan haukkumisista, miravoi-sutjasta, porovarkauksista ja poikajoukon yövellakoista,

Vuonniseen palanneita Lehtisiä ja Lettijeffejä yhteiskuvassa 1940-luvulla.

joihin hän, kertoja, ei tietenkään ollut ottanut osaa."

Romanan lapsista tunnetaan nimeltä tyttäret Maria, Malanie, Toarie ja Jelena sekä pojat Jyrki (Jegor) ja Ivan. Marian kohtaloista ei ole tietoa. Malanie nai Jaakko Jaakonpoika Malisen Vuonnisesa. Toarie (Darja) ei mennyt naimisiin, mutta toimi kylässä puapona, lapsenpäästäjänä eli kättilönä. Jelena avioitui vuonnislaisen Vaseli Riikonpoika Tervan kanssa 1904 ja tuli perheensä kanssa Suomeen pakolaisena 1922 asettuen Paltamoon. Perheen lapsista kuusi varttui aikuisikään; yksi tytär jäi asumaan Paltamoon, ja muut sijoituivat Oulun ja Kemian seuduille.

Romanan kaksi poikaa olivat suvun miesten seurassa tutustuneet laukkukauppaan ja harjoittivat sitä ammatikseen. Laukkukauppa olikin alkujaan maatalousväestön sivuelinkeino, josta myöhemmin kehittyi todellinen ammatti. Pohjaa laukkukaupan laajenemiselle Suomen puolella loivat maakaupan vapautuminen 1850-luvulla ja vuoden 1879 elinkeinoasetus.

Laukkukauppiaiden tilanne ei kuitenkaan helpottunut, vaan monissa pitäjissä kauppiaita vastustettiin ja sakotettiin edelleen. Maan pohjoisosissa laukkureihin suhtauduttiin myönteisemmin pitkien välimatkojen vuoksi. Vuonniainen ei kuulunut kaikkein aktiivisimpiin laukkukauppiaskyliin luultavasti köyhyytensä vuoksi.

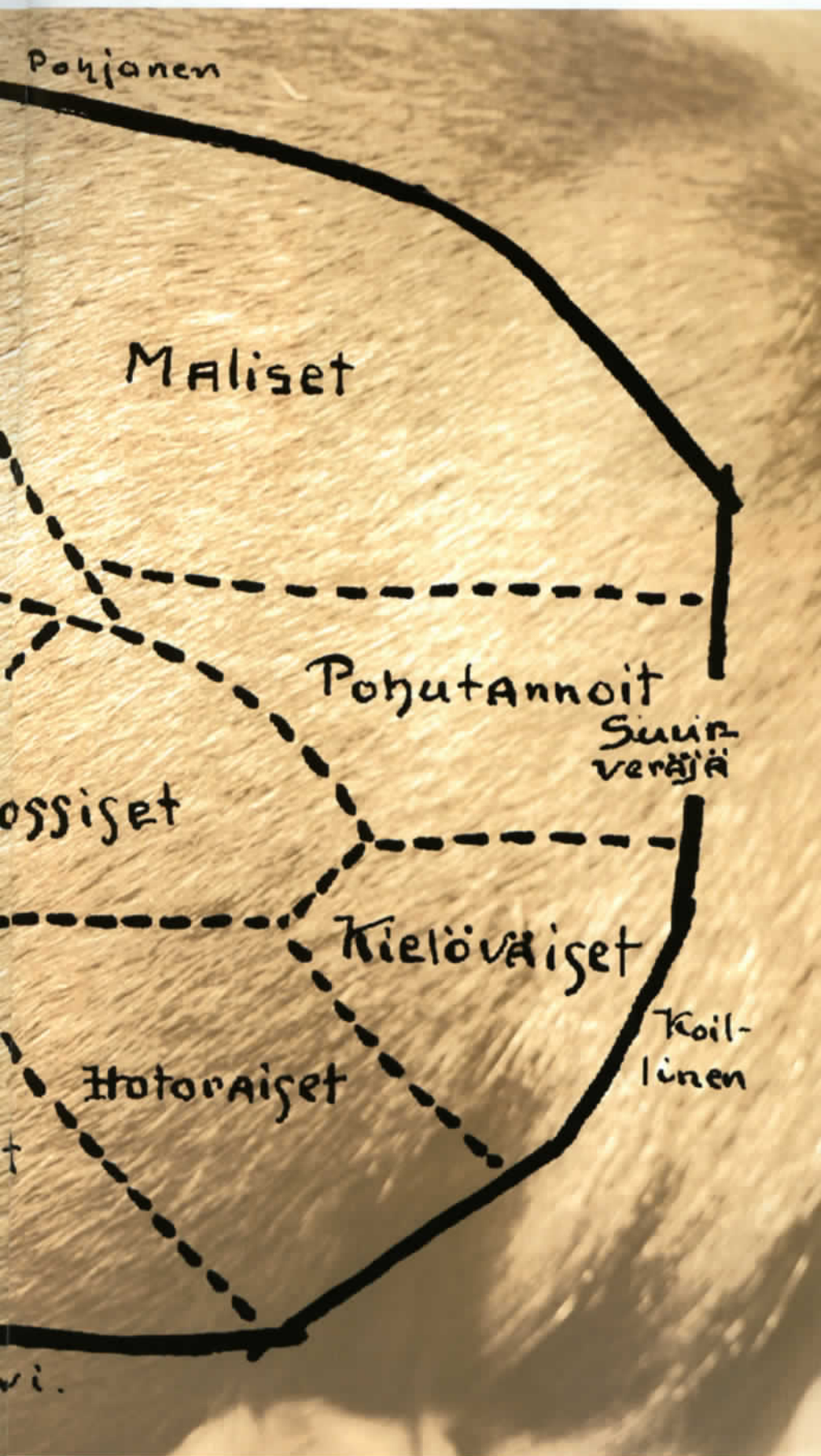
Iivana Romananpoika Lettijeff (s. 1861) ulotti kauppamatkansa Etelä-Pohjanmaalle ja tuli talvella 1891 Soiniin laukkukaupalle ja sukulaisia tapaamaan. Taisi Iivanalla olla kauppa- ja sukulaismatkan lisäksi mielessä myös vaimon etsintä. Soinista laukkukauppias Iivana löysi vaimokseen suomalaisen Hanna Matilda Löytömäen, joka tunnettiin myöhemmin Soinissa nimellä Vennään Tiltta.

Pari oli Tiltan muistojen mukaan tavannut jollain sillalla, ja kohti Karjalaa oli lähdetty yöllä salaa. Matkalla pari vihitettiin Suomussalmella 1891 ja he muuttivat Vuonniseen.

Tiltta piti aluksi kirjein yhteyttä sukulaisiinsa ja kävikin Soinissa, viimeisen kerran 1907 tuolloin 12-vuotiaan Teppana-poikansa kanssa ja vei paluumatkalla mennessään Singer-ompelukoneen kassassa vetämällä. Millainen tuo kuudesadan kilometrin talvinen paluumatka on mahtanut olla?

Vuonnisen kalmismaa oli jaettu eri sukujen alueisiin, joille suvun vainajat haudattiin. Kuva Paulaharjun kirjasta *Syntymä, elämä, kuolema*.

Iivanan ja Tiltan kahdeksanlapsinen perhe asui Vuonnisessa Kumpula-nimisessä talossa (kylästä noin 2 kilometriä Lonkan suuntaan), jossa 1920- ja 1930-luvuilla asui kolme polvea Lettijeffejä. Tiltan ja Iivanan jälkeläisistä osa asuu Vienan Karjalassa, monet heistä mm. Kostamuksessa, mutta suurin osa on kulkeutunut laajalle alueelle Venäjän muihin osiin. Tilta itse kuoli 1942 evakkomatkalla Baikalin rannalla.

Romanan toinen poika Jyrki (Jegor) avioitui myös suomalaisen naisen kanssa, hänen vaimonsa Saima oli kotoisin todennäköisesti Sievistä. Heillä oli ainakin kaksi lasta, Nikolai ja Maria, joka myöhemmin avioitui uhtualaisen opettajan Matti Pirhosen kanssa.

Sukulaiset, joiden vuoksi Iivana Lettijeffin askeleet veivät Soiniin, olivat siellä kauppaa pitävät Stepan ja Vaseli Lettijeff Vuonnisesta. Vuoden 1879 elinkeinoasetus soi itäkarjalaisille mahdollisuuden päästä Suomessa entistä helpommin maakauppiiaiksi. Monet vienalaisista kauppiaista asettuivat asumaan maahan, suomalaistuivat ja perustivat tänne paikalliskaupan.

Vaseli Lettijeff (s. 1871 Vuonnisessa, kuoli 1938 Soinissa), käytti myöhemmin nimiä Lettinen ja Luoto. Hän sai kauppaluvan Soinin Kuninkaanjoelle jo 1899, mutta liike ajautui vuonna 1905 taloudellisiin vaikeuksiin ja konkurssiin. Mahdollisesti tästä syystä kauppalupaa vuonna 1905 haettiin Vaselin isän Stepanin nimeen, ja lupa myönnettiin Soinin Isonkytän taloon Stepan Joosepinpoika Lettijeffille (1844-1907), joka oli vuonnislainen talonisäntä ja kulki hevospelillä kauppamatkoilla. Stepan kuoli kuitenkin jo vuonna 1907.

Vaseli Stepaninpoika Lettijeffin perhe asui Soinin kirkolla Isonkytän, myöhemmin Järvelän tilalla, jonne rakennettiin komea talo, ja jossa kaikki perheen viisi lasta syntyivät. Vaselin puoliso oli Anysia (Aino) Kondratjeva Uhtuan Jyväskylästä. Vaselilla oli kauppatoimia myöhemmin Lehtimäellä ja Karstulassa, josta Vaseli palasi kuitenkin Soiniin vuonna 1920.

Nimi suomennettiin ensin Lettiseksi ja myöhemmin, Suomen itsenäistyttyä Luodoksi ja hankittiin kansalaisuus. Kauppa Soinin Kukonkylällä aloitti vuonna 1922. Kauppaa jatkoi sittemmin poika kauppias Teodor Luoto eli Luoton Teppo, joka piti kauppaa ainakin vielä 1960-luvulla.

Stepanilla oli Vaselin lisäksi kolme muutakin kauppiaspoikaa, joista Risto

Vennään tilta miehineen. Kuvassa vasemmalta Toarie Romanantytär Lettijeve, Hanna os. Löytömäki ja hänen miehensä Ivana Romananpoika Lettijeff Vuonnisessa noin 1932.

(1881-1955, myöhemmin Luoto) kävi tienaamassa kaupparahat Amerikassa, ja jatkoi kaupanpitoa poikamiehenä Soinin Keisalankylällä 50 vuoden ajan. Hänen veljensä Mikitä ja Santeri kulkivat laukukaupalla.

Monia muitakin Lettijeffejä vaikutti Vuonnisen elämässä. Eräs heistä oli runonlaulaja Anni Lehtosen ensimmäinen puoliso Kliimo Lettijeff, joka lienee syntynyt Vuonnisessa noin vuonna 1860 ja kuoli lavantautiin vuonna 1905. Pari asui Saarenkannaksella.

Hänellä ja Annilla oli kuusi lasta, jotka tulivat äitinsä ja tämän uuden puolison Hotatta Malisen kanssa pakolaisina Puolangalle vuonna 1922, mutta palasivat vuonna 1925 takaisin Karjalaan. Kliimon lasten tavoin monet Lehtokset ja Lettijeffit palasivatkin pakolaisaallon jälkeen Vianaan ja jatkoivat elämäänsä siellä. Suku Suomen puolella on hajallaan, ja olisikin mielenkiintoista kuulla, mikäli lukijoilla on tietoja suvun edustajien vaiheista Suomen tai Venäjän puolella.

RITVA RAJANDER-JUUSTI

Artikkelin kirjoittaja on filosofian maisteri, sukubistorian barrastaja sekä Romana Lettijeffin jälkeläinen neljännessä polvessa eli Romanan-Jelenan-Lukin-Eeron-Ritva. Sähköpost: ritva.rajander@luukku.com.

Lähteet

Heikinmäki, Marja-Liisa. 1996. Soinilaisrytysten alkuvaiheet. Teoksessa Autio, Lasse. Soini. Lukemisto II. Vaasa 1996.

Kansi, Raija-Liisa. 1989. Ilmari Kiannon Vienan Karjala. Helsinki : Otava, 1989.

Löytömäki, Arvi. 1996. Vennään Tilta. Teoksessa Autio, Lasse. Soini. Lukemisto II. Vaasa 1996.

Naakka-Korhonen, Mervi ja Keynäs, Maiju. 1988. Halpa hinta, pitkä mitta. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 491.

Olga Tervon muistokirjoitus. Karjalan Heimo n:o 1-2/1998.

Paajaste, Kai (toim.). 2006. Tupenkolahuttajien mailla. Vuokkiniemi-seura ry, 2006.

Paulaharju, Samuli. 1995 Syntymä, elämä ja kuolema. Vienan Karjalan tapoja ja uskomuksia. Toinen painos, toimittaja Pekka Laaksonen. Helsinki : Suomalaisen kirjallisuuden seura, 1995 (alkuperäinen vuodelta 1924).

Pöllä, Matti. 1995. Vienan Karjalan etnisen koostumuksen muutokset 1600-1800-luvuilla. Tampere : Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1995.

—. 2001. Vienankarjalainen perhelaitos 1600-1900. SKS, 2001.

—. 1999. Vuokkiniemen väestön etninen tausta vuoden 1890 rippikirjan valossa. Tuulen jäljillä. Kalevala-seuran vuosikirja 77-78. SKS, 1999.

Rajander-Juusti, Ritva. 2009. Runonlaulajien jalanjäljillä. Teoksessa Ritva Rajander-Juusti ja Tuula Rajander. Maahan kiintyneitä ja onnen etsijöitä. Vantaa : 2009.

Kansallisarkisto, Valtion Pakolaisavustuskeskuksen arkisto VPAK.